

DĘBY

ARTUR SAWICKI

drzewa królewskie

Dąb należy do najstarszych drzew świata. Według ocen naukowców pojawił się ok. 65 mln lat temu. Aktualnie do tego rodzaju należy 200 gatunków występujących w strefie klimatu umiarkowanego półkuli północnej.

Od dawna dąb był uważany za święte drzewo ze względu na swe rozmiary oraz zdolności przyciągania piorunów i „dawania ognia”. Mianowano go królem wszystkich roślin. W Grecji był drzewem Zeusa. W starożytnym Rzymie liście dębowe zdobyły skronie zwycięskich wodzów. U Słowian był drzewem najdosłojniejszym, stąd też okazywano mu cześć i składano ofiary.

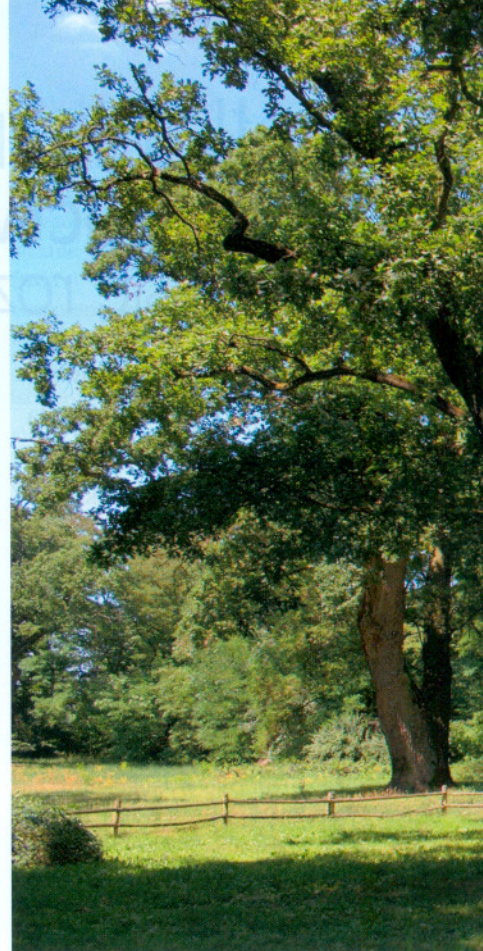
Z racji długowieczności najwięcej pomników przyrody stanowią dęby. W Polsce występują głównie dwa rodzime gatunki dębów – szypułkowy i bezszypułkowy. Rekordzistą pod względem grubości jest rosnący w Kadynach (koło Elbląga) o obwodzie 990 cm, którego wiek określa się na ok. 670 lat. Jeszcze do 15 listopada 2010 r. najgrubszym w Polsce był dąb szypułkowy „Napoleon” o obwodzie 10,5 m, który rósł w pobliżu Miłska na terenie Nadleśnictwa Przytok (województwo lubuskie). Spotkał go smutny los, gdyż spłonął w wyniku podpalenia.

Aktualnie do najstarszych naszych okazów dębu szypułkowego należy „Dąb Chrobry” rosnący w Piotrowicach w Nadleśnictwie Szprotawa. Jego wiek eksperci oceniają na 740 lat. Jest on wyjątkowy, gdyż właśnie z niego

zostały zebrane żołędzie, które polscy leśnicy zabrali ze sobą na audiencję u papieża Jana Pawła II. Było to w 2004 r., w roku obchodów 80-lecia Lasów Państwowych. Żołędzie te dały początek szkółce tzw. „dębów papieskich”. Od kilku lat są one uroczyście sadzone na terenie nadleśnictw, w Leśnych Kompleksach Promocyjnych, przy izbach edukacji leśnej, a jeden z nich rośnie w Sękocinie Starym, na terenie Instytutu Badawczego Leśnictwa. Najbardziej znany w Polsce „Dąb Bartek” ma ok. 640 lat, a obwód jego pnia wynosi 985 cm. Już w 1934 r. sąd konkursowy pod przewodnictwem wybitnego znawcy przyrody i zwolennika jej ochrony profesora Władysława Szafera, uznał Bartka za „najokazalsze drzewo w Polsce”. Jak głosi legenda król Jan III Sobieski i Marysieńka ukryli w nim wielki skarb.

Najbardziej znanym skupieniem jest Rogalin, gdzie aktualnie rośnie ok. 2000 wiekowych dębów. Ciekawym problemem tam występującym jest fakt, że są trzy najbardziej znane wśród nich i od lat objęte ochroną: Lech, Czech i Rus, od dłuższego już czasu są atakowane przez chronionego chrząszcza – kozioroga dębosza.

Warto wiedzieć, że wyjątkowo cenne jest drewno dębu szypułkowego. Wykorzystywane jest ono do budowli podwodnych, ziemnych i naziemnych, do budowy wagonów kolejo-

Dęby Rogalińskie

Dąb czerwony – przebarwione liście

Dąb Bartek

wych, produkcji mebli i parkietów. Jednocześnie jego drewno znajduje swoje zastosowanie do produkcji węgla drzewnego. Drewno dębowe leżąc w wodzie przez długie lata przybiera czarną barwę (tzw. „dąb czarny”). Jest ono szczególnie poszukiwanym materiałem rzeźbiarskim oraz surowcem do produkcji mebli ozdobnych.

Młode liście dębu

Kozioróg dębosz – Rogalin

Opolszczyźnie. Gatunek ten jest mniej wymagający niż dąb szypułkowy, dlatego spotkać go można na glebach mniej żyznych. Jednocześnie na glebach uboższych rośnie on w towarzystwie sosny i brzozy.

Trzecim rodzimym gatunkiem dębu jest dąb omszony – relikw rośliności ciepłolubnej. W stanie naturalnym w Polsce występuje on jedynie w rezerwacie leśno-stepowym w Bielinku nad Odrą. Najbardziej okazały jego egzemplarz ma ok. 210 lat i pierśnicę 60 cm. Dąb omszony nazwę swą zawdzięcza charakterystycznemu pokryciu młodych gałązek włoskami, zwanymi kutnerem.

Czwartym gatunkiem dębu spotykanym w Polsce, jest przybysz z Ameryki Północnej – dąb czerwony. Jego nazwa gatunkowa związana jest z przebarwianiem się liści jesienią na kolor czerwono-brunatny. Gatunek ten ma znacznie mniejsze wymagania względem warunków środowiska, dobrze rośnie na glebach o odczynie kwaśnym i dobrze znosi zanieczyszczenia powietrza. Stąd też znajduje szerokie zastosowanie w rekultywacji gruntów zdegradowanych, a także w zalesianiu gruntów porolnych. Jego beczkowate żołędzie, o charakterystycznej czerwono-brunatnej barwie, są zdecydowanie większe od żołędzi pozostałych dębów. Mają one kolczaste zakończenia, dlatego też zwierzyzna leśna niechętnie je zjada. W Rosinie w pobliżu Świebodzina rośnie jeden z najstarszych dębów czerwonych, który ma 210 lat i pierśnicę 166 cm.

W leśnej powierzchni Polski gatunki drzew liściastych stanowią aktualnie 27,8%, a udział dębu jest najwyższy i wynosi 7,3%. Kolejne miejsca pod względem udziału zajmują: buk (5,5%) i olcha (4,7%).

Dąb czerwony – wchodzenie do drzewostanów

Owoce dębu bogate są w skrobię i były dawniej wykorzystywane do produkcji namiastki kawy oraz jako karma dla trzody chlewnej. W lesie są przysmakami dzików. Do rozprzestrzeniania się żołędzi w znacznym stopniu przyczyniają się sójki, które potrafią w ciągu doby przenieść w inne miejsca nawet do 30 sztuk.

Dąb bezszypułkowy nazwę swą zawdzięcza temu, że miseczki żołędzi nie mają szypulek i są ciasno skupione tuż przy gałązce. Żołędzie te są mniejsze niż dębu szypułkowego, a w stanie świeżym są one pozbawione prązków. Jednym z bardziej okazałych dębów bezszypułkowych, o pierśnicy 180 cm, jest okaz liczący ok. 370 lat rosnący w Turawie na